

UDK 902/904

ISSN: 1848-6363

Annales

Instituti

Archaeologici

IX - 2013

Godišnjak

Instituta za

arheologiju

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Adress od the editor's office

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
<http://www.iarh.hr>

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Izvršni urednici/Desk editors

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Tehnički urednici/Technical editors

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti, Kornelija Minichreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Prijevod na engleski/English translation

Sanjin Mihelić

Lektura/Language editor

Ivana Majer (hrvatski jezik/Croatian)
Sanjin Mihelić (engleski jezik/English)

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambrek

©Institut of archaeology, Zagreb 2013.

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

- 8**   **Daria Ložnjak Dizdar**
          Mirela Hutinec

Sotin – arheološka istraživanja 2012. godine
- 12**   **Tomislav Hršak**
          Tino Leleković
          Marko Dizdar

Rezultati istraživanja nalazišta Batina – Sredno 2012. godine
- 20**   **Tatjana Tkalčec**

Arheološka istraživanja nalazišta Crkvari – crkva sv. Lovre 2012. godine
- 26**   **Kornelija Minichreiter**

Slavonski Brod, Galovo, arheološka istraživanja 2012.
- 31**   **Saša Kovačević**

Nova Bukovica – Sjenjak 2012.
- 35**   **Daria Ložnjak Dizdar**

Medinci – Čićoka/Jablanik – zaštitna istraživanja 2012. godine
- 38**   **Marko Dizdar**

Rezultati zaštitnih istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2012. godini
- 44**   **Daria Ložnjak Dizdar**
          Marija Mihaljević

Dolina – Glavičice, istraživanja 2012.
- 48**   **Tajana Sekelj Ivančan**

Nastavak arheoloških istraživanja na položajima Volarski breg i Sušine kraj Virje u 2012. godini
- 55**   **Marina Ugarković**
          Tina Neuhauser

Stobreč 2012. – helenistički bedem
- 59**   **Marina Ugarković**
          Ivančica Schrunk
          Vlasta Begović
          Marinko Petrić
          Tina Neuhauser

Hvar, otok Sveti Klement, uvala Soline, arheološka istraživanja 2012.

CONTENTS

Archaeological Excavations

- 8**   **Daria Ložnjak Dizdar**
          Mirela Hutinec

Sotin – archaeological investigations in 2012
- 12**   **Tomislav Hršak**
          Tino Leleković
          Marko Dizdar

The results of the excavations of the Batina-Sredno site in 2012
- 20**   **Tatjana Tkalčec**

Archaeological investigations at Crkvari – St. Lawrence Church in 2012
- 26**   **Kornelija Minichreiter**

Slavonski Brod, Galovo, archaeological investigations in 2012
- 31**   **Saša Kovačević**

Nova Bukovica – Sjenjak 2012.
- 35**   **Daria Ložnjak Dizdar**

Medinci – Čićoka/Jablanik – rescue investigations in 2012
- 38**   **Marko Dizdar**

The results of the 2012 rescue excavations of the La Tène culture cemetery in Zvonimirovo – Veliko Polje
- 44**   **Daria Ložnjak Dizdar**
          Marija Mihaljević

Dolina-Glavičice, the investigations in 2012
- 48**   **Tajana Sekelj Ivančan**

Continued archaeological investigations at the positions of Volarski Breg and Sušine near Virje in 2012
- 55**   **Marina Ugarković**
          Tina Neuhauser

Stobreč 2012 – Hellenistic fortification
- 59**   **Marina Ugarković**
          Ivančica Schrunk
          Vlasta Begović
          Marinko Petrić
          Tina Neuhauser

Hvar, St. Clement island, Soline Bay, archaeological investigations in 2012

64 Siniša Krznar Arheološko istraživanje lokaliteta Torčec – Cirkvišće 2012. godine	64 Siniša Krznar <i>Archaeological investigations at the site Torčec – Cirkvišće in 2012</i>
69 Marko Dizdar Zaštitna arheološka istraživanja nalazišta AN 4 Poljana Križevačka 1 na trasi autoceste A12, dionica Gradec – Kloštar Vojakovački	69 Marko Dizdar <i>Rescue archaeological excavations of the AS 4 Poljana Križevačka 1 site on the route of the A12 motorway, section Gradec-Kloštar Vojakovački</i>
76 Tatjana Tkalčec Kasnosrednjovjekovno naselje Buzadovec–Vojvodice (AN 3) na trasi autoceste A12 Sveta Helena – GP Gola	76 Tatjana Tkalčec <i>The late mediaeval settlement Buzadovec – Vojvodice (AS 3) on the route of the A12 motorway Sveta Helena – GP Gola</i>
88 Snježana Karavanić Andreja Kudelić Rezultati arheoloških istraživanja lokaliteta Kalnik – Igrišće	88 Snježana Karavanić Andreja Kudelić <i>Results of archaeological investigations of the Kalnik – Igrišće site</i>
93 Marko Dizdar Daria Ložnjak Dizdar Zaštitna istraživanja nalazišta AN 1 Grabrić na trasi autoceste A13, dionica Čvor Vrbovec 2 – Čvor Farkaševac	93 Marko Dizdar Daria Ložnjak Dizdar <i>Rescue excavations of the AN 1 Grabrić site on the route of the A13 motorway, section Vrbovec 2 Junction – Farkaševac Junction</i>
98 Marko Dizdar Terenski pregled i probna istraživanja na izgradnji spojne ceste od Petrinje do mosta preko rijeke Kupe u Brestu	98 Marko Dizdar <i>Field survey and test excavations on the route of the connecting road between Petrinja and the bridge over the Kupa river in Brest</i>
102 Juraj Belaj Filomena Sirovica Arheološka istraživanja na lokalitetu Stari grad u Ivanju 2012. godine	102 Juraj Belaj Filomena Sirovica <i>Archaeological investigations at the Old Town site in Ivanec in 2012</i>
109 Tatjana Tkalčec Nastavak arheoloških istraživanja burga Vrbovca u Klenovcu Humskom 2012. godine	109 Tatjana Tkalčec <i>Continued archaeological investigations of the mediaeval fortified town Vrbovec in Klenovec Humski in 2012</i>
116 Asja Tonc Rezultati probnih iskopavanja na gradini Svete Trojice 2012. godine	116 Asja Tonc <i>Results of trial excavations at the Sv. Trojica hillfort in 2012</i>
121 Bartul Šiljeg Goranka Lipovac Vrkljan Ivana Ožanić Roguljić Ana Konestra Crikvenica – <i>Ad turre</i>, rezultati sustavnih arheoloških istraživanja rimske keramičarske radionice na lokalitetu Igralište 2012. godine	121 Bartul Šiljeg Goranka Lipovac Vrkljan Ivana Ožanić Roguljić Ana Konestra <i>Crikvenica – Ad turre, Results of Systematic Archaeological Excavations of the Roman Pottery Workshop at the Igralište Site in 2012</i>
131 Bartul Šiljeg Vladimir Kovačić Ana Konestra Nastavak arheološko-konzervatorskih istraživanja lokaliteta Stancija Blek (Tar) u 2012. godini	131 Bartul Šiljeg Vladimir Kovačić Ana Konestra <i>Continued archaeological investigations and conservation at the Stancija Blek site (Tar) in 2012</i>

Terenski pregledi

136   **Tatjana Tkalčec**

Rekognosciranje na području Bjelovarsko-bilogorske i Koprivničko-križevačke županije u 2012. godini

167   **Kristina Jelinčić Vučković**

Terenski pregled lokaliteta Novo Selo *Bunje* na otoku Braču

175   **Asja Tonc**

Terenski pregledi područja izgradnje novih cestovnih pravaca na teritoriju Zagrebačke i Istarske županije

Field Surveys

136   **Tatjana Tkalčec**

Field surveys in the Bjelovar-Bilogora and Koprivnica-Križevci counties in 2012

167   **Kristina Jelinčić Vučković**

Field survey of the Novo Selo Bunje site on the island of Brač

175   **Asja Tonc**

Field surveys of the construction area of new roads in the Zagreb and Counties of Zagreb and Istria

Eksperimentalna arheologija

185   **Andreja Kudelić**

Testiranje tehnologije izrade keramičkih posuda i rekonstrukcija hipotetske horizontalne keramičarske peći

190   **Andreja Kudelić
Filomena Sirovica
Dinko Tresić Pavičić**

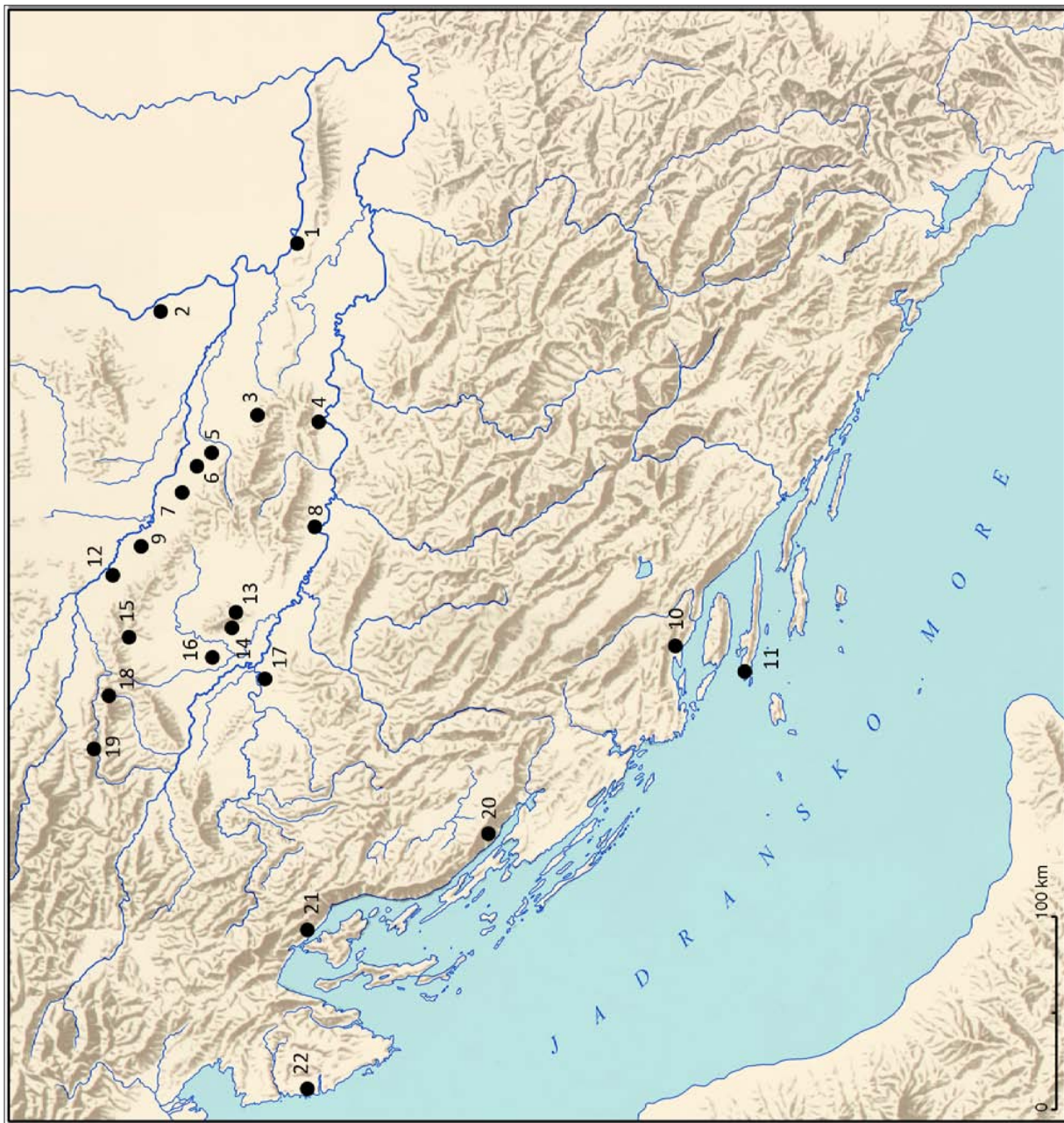
Dokumentiranje reljefnih značajki položaja Kurilovec–Belinščica tijekom 2011. i 2012. godine

185   **Andreja Kudelić**

Testing of ceramic vessel production technology and reconstruction of a hypothetical horizontal ceramic kiln

190   **Andreja Kudelić
Filomena Sirovica
Dinko Tresić Pavičić**

Documenting the relief features of the position Kurilovec–Belinščica in 2011 and 2012

1. Sotin
2. Batina - Sredno
3. Crkvari - crkva Sv. Lovre
4. Slavonski Brod- Galovo
5. Nova Bukovica- Sjenjak
6. Medinci - Čičoka/Jablanik
7. Zvonimirovo - Veliko polje
8. Dolina - Glavičice
9. Volarski breg i Sušine
10. Stobreč
11. Sv. Klement-Soline
12. Torčec - Crkvišće
13. AN 4 Poljana Križevačka
14. AN 3 Buzadovec-Vojvodice
15. Kalmik -Igrišće
16. AN 1 Grabrić
17. Petrinja-Žrnica
18. Ivanec- Stari grad
19. Klenovec Humski-Plemićki grad Vrbovec
20. Gradina Sv. Trojice
21. Crkvenica-Igralište
22. Stanција Blek-Tar

Arheološko istraživanje lokaliteta Torčec-Cirkvišće 2012. godine

Archaeological investigations at the site Torčec-Cirkvišće in 2012

Siniša Krznar

Primljeno/Received: 15.3.2013.
Prihvaćeno/Accepted: 29.7.2013.

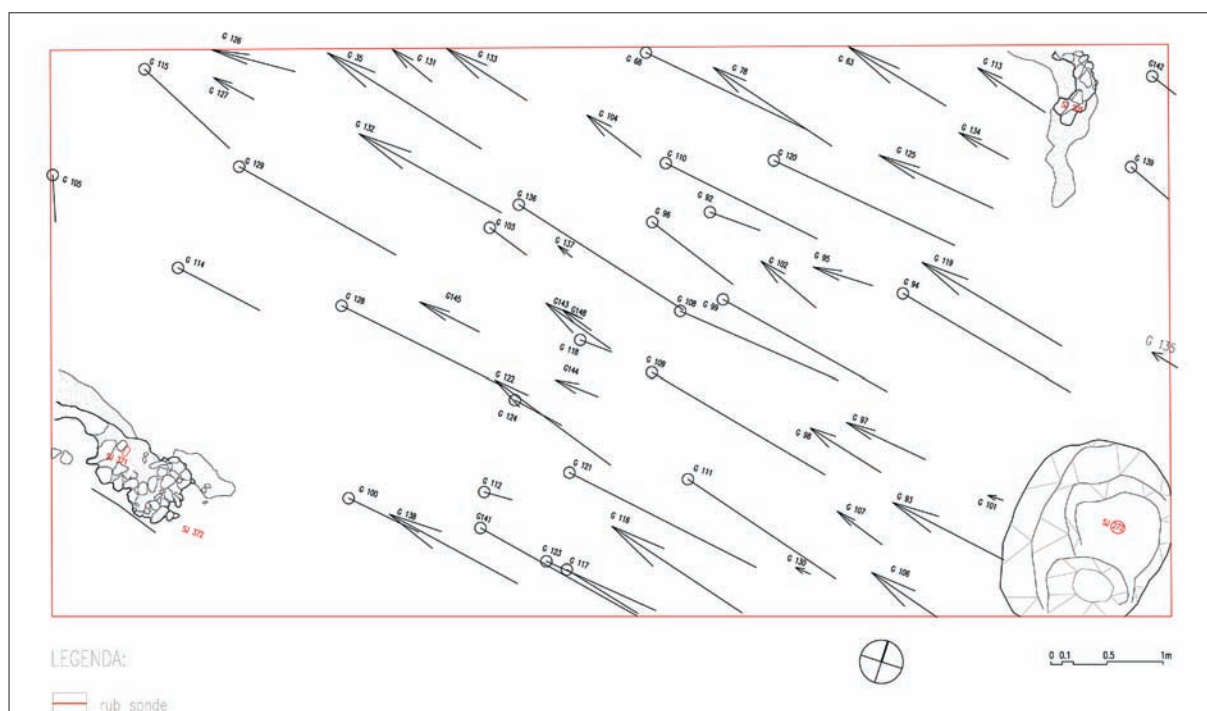
Rad donosi sažeti prikaz rezultata istraživanja na lokalitetu Torčec – Cirkvišće, provedenim u listopadu 2012. godine. Ovogodišnja se istraživanja nadovezuju na ona koje je Institut za arheologiju do sada provodio na lokalitetu. Otvorena je sonda površine 50 m² većina koje je istražena do zdravice. Definirano je i istraženo 57 novih grobnih cjelina. Osim grobova pronađeni su i veoma skromni ostaci zidanih struktura te ukop nepoznate namjene.

Ključne riječi : Torčec – Cirkvišće, groblje, srednji vijek, rani novi vijek, crkva
Key words: Torčec – Cirkvišće, cemetery, Middle Ages, Early Middle Ages, church

Uvod

U razdoblju od 5. do 27. listopada 2012. godine Institut za arheologiju iz Zagreba proveo je arheološka istraživanja na lokalitetu Torčec – Cirkvišće, koji se nalazi sjeverozapadno od centra današnjeg sela Torčec (općina Drnje, Koprivničko-križevačka županija) te istočno od ceste koja vodi od Torčeca prema Đelekovcu. Istraživanja su obavljena u okviru znanstvenog projekta pod nazivom *Srednjovjekovno naseljavanje sjeverne Hrvatske u svjetlu arheoloških izvora* (šifra: 197-1970685-0693), čija je voditeljica dr. sc. Tajana Sekelj Ivančan, znanstvena savjetnica na Institutu za arheologiju, a u skladu s rješenjem Ministarstva

kulture (Klasa: UP/I-612-08/11-08/0446, Ur. br.: 532-04-05/04-12-2) koje je izdala Uprava za zaštitu kulturne baštine pri Konzervatorskom odjelu u Bjelovaru. Voditelj istraživanja bio je dr. sc. Siniša Krznar, znanstveni novak na navedenom projektu. U istraživanjima su sudjelovale diplomirane arheologinje Kristina Turkalj, zaposlena na Institutu za arheologiju, Ivančica Peharda te Denis Blažević i Ivan Valent, absolventi arheologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Pomoćna stručna i tehnička ekipa bila su braća Ivan i Zlatko Zvjerac. Arheološke radove financirali su Ministarstvo kulture Republike Hrvatske te Koprivničko-križevačka županija. Kao i dosadašnja istraživanja

Sl. 1 Plan grobova te položaj ostataka zidova istraženih 2012. godine (crtež: K. Turkalj).

Fig. 1 Layout of graves and position of the remains of walls investigated in 2012 (drawing: K. Turkalj).

Sl. 2 Ostatak zida SJ 205 te ukop groba 142 (snimila: K. Turkalj).

Fig. 2 Remains of wall SU 205 and burial of grave 142 (photo: K. Turkalj).

provedena na ovom nalazištu (Sekelj Ivančan, Tkalčec 2003; Krznar 2010; 2012), i ova su provedena na zemljištu Ane Lovrek (k. č. 5284/6, k. o. Đelekovec). Istraživanje se uklopilo u prije postavljene koordinatni sustav te je otvorena sonda dimenzija 10x5 metara, koja je zauzimala kvadrante I i J 9 (sl. 1). Kvadrant

J 9 istražen je do zdravice, odnosno do kulturno sterilnog sloja, a kvadrant I 9 se nije stigao u potpunosti istražiti – ostalo je neistraženo nekoliko grobova te se nije u potpunosti istražila struktura zida SJ 371 u zapadnoj trećini kvadranta.

Sl. 3 Dio zida SJ 371 pronađen unutar sonde (snimio: S. Krznar).

Fig. 3 Part of wall SU 371 found within the sondage (photo: S. Krznar).

Sl. 4 Ranosrednjovjekovni grob 108 (snimio: S. Krznar).

Fig. 4 Early mediaeval grave 108 (photo: S. Krznar).

Dokumentacija je nastavljena na onu iz prijašnjih istraživanja. U ovoj sezoni zabilježeno je 127 novih stratigrafskih jedinica (od SJ 266 do SJ 392 – zapune, kosturi, ukopi, slojevi). Uvedena je 81 vrećica nalaza (N 113 – N 193), uglavnom fragmenata keramike i željeznih čavala. U popisu posebnih nalaza uvedeno je 66 nalaza (PN 56 do PN 121): uglavnom je riječ o nalazu željeznih pojasnih kopči, no pronađen je i veći broj dvodijelnih dvopetljustih kopči s kukom i ušicom. Osim tih najčešćih nalaza, pronađeno je i prstenje, jezičci remenja, križevi, svetačka medaljica, novac, profilirani kamen, cijele keramičke posude. U popis uzoraka zabilježeno je 99 uzoraka. Osim jednog uzorka zemlje, ostalo su uzorci kostiju, što dislociranih, što iz grobnih cjelina (U 196 – U 294). Sav osteološki materijal predan je na obradu u Antropološki centar HAZU.

Ostaci zidanih struktura

Pri istraživanjima provedenima 2011. godine u kvadrantu J 10 pronađen je negativ temelja sjevernog zida nekog objekta, najvjerojatnije crkve (SJ 196), koji se pružao u smjeru sjeverozapad – jugoistok i u čijem je istočnom dijelu pronađeno *in situ* kamenje povezano mortom (SJ 198) – preostatak temelja. Ispred južnog profila tadašnje sonde pronađena je još jedna nakupina kamenja povezanog mortom koji se veže na SJ 198, no kako ima drugi smjer pružanja, imenovan je kao SJ 205. Struktura se nastavljala i ispod profila tadašnje sonde. Na osnovi toga nalaza odlučeno je da se u ovoj kampanji otvore i istraže kvadranti I i J 9, te da se dobije tlocrt crkve. Nakon što je skinut orani sloj i u potpunosti očišćen ostatak zida koji se nalazi u kvadrantu J 9, ustanovljeno je da je očuvan *in situ* u duljini od svega 50-ak centimetara (nekoliko kamena međusobno povezanih mortom). Još nekoliko kamenova sačuvano je u pravcu pružanja temelja prema jugu, no oni su se nalazili na sekundarnom položaju i međusobno nisu bili vezani mortom nego se između njih nalazila zemlja. Kao i u kvadrantu J 10, i ovdje je preostatak zida ležao na sitnom, sipkom šljunku položenom na zdravicu.

Sl. 5 Posuda iz groba 108 (snimio: S. Krznar).

Fig. 5 Vessel from grave 108 (photo: S. Krznar).

Sl. 6 Posuda PN 58 (snimio: S. Krznar).

Fig. 6 Vessel SF 58 (photo: S. Krznar).

Kako u otvorenoj sondi nije pronađeno ništa drugo od toga objekta, možemo iznijeti dvije pretpostavke:

1. Svi tragovi objekta (ostaci kamenja, ukopa) u potpunosti su uništeni brojnim ukopima grobova te kasnijom poljoprivrednom obradom površine. Međutim, to nije u potpunosti vjerojatno kad znamo da se ni ispod ni iznad negativna ukopa zida u sondi iz 2011. godine nije nalazio nijedan grob.

2. Riječ je o objektu većem nego što smo u početku mislili te nastavak zida odlazi u kvadrant K 9, no to u profilu nije vidljivo jer je zid presječen ranonovovjekovnim ukopima grobova 139 i 142 (sl. 2). Južni zid crkve u tom se slučaju nalazi u kvadrantima I i J 8.

Osim ostatka temelja SJ 205, u jugozapadnom dijelu sonde, tj. u kvadrantu I 9, pronađen je loše očuvan ostatak još jedne kamene strukture (SJ 371) koja kao i temelj SJ 205 leži na tankom sloju šljunka (SJ 372), ispod kojeg se nalazi zdravica. Kako su i jedan i drugi temelj u tlo ukopani relativno plitko, sloj šljunka, koji je služio kao podloga temelju, vjerojatno je imao funkciju disperzije vlage. Time je sprečavao pucanje i dizanje temelja do kojeg bi dolazilo zbog smrzavanja tla u zimskom razdoblju. Kamena struktura SJ 371 pruža se u pravcu sjeverozapad–jugooistok i pravac njezina pružanja donekle se razlikuje od smjera pružanja negativna zida SJ 196 pronađenog 2011. godine. Na zapadu struktura odlazi ispod zapadnog profila sonde, a na istočnoj je presječen ukopom mladih grobova te je očuvana duljina strukture unutar sonde 1,80 metara (sl. 3). Zidovi SJ 205 i SJ 371 razlikuju se i po vezivnom mortu koji kod zida SJ 205 sadrži više vapna i sitnijeg kamenja te je znatno kompaktniji i čvršći. Mort iz zida SJ 371 sadrži više pijeska i znatno se lakše mrvči. Na osnovi toga možemo pretpostaviti da je riječ o dva različita objekta ili dvije različite faze gradnje, no više o tome se ne može reći dok se ne istraži veća površina i vidi cijeli tlocrt građevina.

Grobne cjeline

Osim loše očuvanih ostataka arhitekture, pri ovogodišnjim istraživanjima pronađeno je i 57 grobova (grobovi 92 do 148). Od toga broja dva su groba samo zabilježena i nisu istražena (grobovi 146 i 147), dok su svi ostali grobovi u potpunosti istraženi. Grobovi su ukopavani u nekoliko faza i relativno gusto te često dolazi do njihova presijecanja. Uglavnom su orijentirani zapad – istok s odmakom prema sjeveru, te položeni na leđa u ispruženom položaju. Ukope u gornjim slojevima bilo je vrlo teško prepoznati, a dobro su bili vidljivi tek na razini ukopa u zdravicu. Prisutnost kovanih čavala u pojedinim grobovima sugerira njihovo pokopavanje u drvenim ljesovima. Po svim svojim karakteristikama pripadaju župnom groblju te se na osnovi stratigrafije i pojedinih karakterističnih nalaza mogu datirati u kasni srednji i rani novi vijek. Ukopi se na lokalitetu odvijaju sve do 1731./33. godine kad se kapela seli južno od potoka Gliboki, na prostor u sredini današnjeg sela Torčeca. Nalazi u grobovima uglavnom pripadaju dijelovima nošnje. Tako većinu nalaza predstavljaju željezne pojasne kopče. Osim njih ove je godine pronađen i veći broj dvodijelnih kopči s kukom i ušicom, koje su uglavnom bile smještene uz podlaktice ili potkoljenice. Tijekom ove sezone pronađeni su i prvi primjerci devocionalija na lokalitetu. U grobu 129, koji pripada posljednjem horizontu ukopavanja na lokalitetu, pronađena su dva latinska križa s prikazom Isusa, svetačka medaljica te pet velikih, staklenih poliedarskih perla koje su najvjerojatnije pripadale krunici. Ovakvi nalazi, iako pronađeni u nešto većem broju nego prijašnjih sezona, bili su očekivani na lokalitetu. Najveće i sasvim neočekivano iznenađenje predstavljao je pronalazak groba 108 koji je u potpunosti odskočio od svih ostalih pronađenih grobova i izašao iz očekivanih kronoloških okvira za grobove pronađene na ovom lokalitetu (sl. 4). Riječ je o najdublje ukopanom pokojniku dosad pronađenom na ovom lokalitetu. Dno rake je na 128,03 metara nadmorske visine, odnosno 1,02 metara je niže od današnje površine tla. Raka je u potpunosti ukopana u zdravicu,

a na njezino je dno nasipan sloj sitnoga, sipkog šljunka na koji je tada bio položen pokojnik ukopan u drvenom lijesu. Nakon polaganja pokojnika, raka je do vrha zatrpana identičnim sitnim šljunkom koji se nalazi i ispod pokojnika. Osim svojom većom dubinom i neuobičajenim načinom ukopa grob se istaknuo i pronalaskom cijele keramičke posude položene između stopala pokojnika (sl. 5). Na pojasu pokojnika pronađeni su i veoma korodirani fragmenti metalnog predmeta – vjerojatno noža. Na osnovi izgleda, fature te ukrasa posuda se, a time i sam grob, može datirati u kraj 8. ili početak 9. stoljeća.¹ Takvu dataciju potvrdila je i ¹⁴C analiza kosti pokojnika provedena u Beta Analytic Radiocarbon Dating Laboratoryju u Miamiju gdje je sa 68% vjerojatnosti (1 Sigma) uzorak datiran između 770. i 880. godine. Ovim nalazom lokalitet Torčec–Cirkvišće samo potvrđuje svoju izvanrednu važnost za hrvatsku arheologiju, koju je već istaknuo pronalaskom posude s pasjom lubanjom datiranom u 13. stoljeće (Sekelj et al. 1999).

U jugoistočnom kutu sonde pronađen je dio dubokog ukopa u zdravicu zasad nepoznate namjene (SJ 271 i 272). Ukop je zamijećen odmah ispod oranog sloja i recentniji je od grobova jer je presjekao grob 93. Zapuna SJ 271 je mješavina zemlje, šljunka, ciglica smeđe boje i sadržavala je mnogo dislociranih kostiju. Veoma je sličan ukopu SJ 231 pronađenom istočno od pretpostavljenog temelja apside crkve SJ 205 tijekom sezone 2011. Pri samom vrhu zapune SJ 271 pronađena je gotovo cijela novovjekovna keramička posuda PN 58. Posuda je fine fature, relativno tankih stijenki i ukrašena linijama u crvenoj boji (sl. 6). Dvije slične posude pronađene su na lokalitetu i 2002. godine i tada je ustanovljeno da su služile za ukop fetusa (Sekelj Ivančan, Tkalčec 2003: 8–9). Je li i u ovom slučaju riječ o istom pogrebnom običaju, moći će se reći tek nakon praznjenja posude i prosijavanja njezina sadržaja.

Kao što vidimo iz dosadašnjih istraživanja na ovom lokalitetu, riječ je o veoma važnom i zanimljivom nalazištu s dugim kontinuitetom sakralnog prostora koji zaslužuje našu pozornost i kojeg je potrebno i dalje istraživati.

Literatura

- Krznar, S. 2010, Torčec-Cirkvišće, arheološko istraživanje 2009., *Annales Instituti Archaeologici*, VI, 47–52.
- Krznar, S. 2012, Torčec-Cirkvišće, arheološko istraživanje 2011., *Annales Instituti Archaeologici*, VIII, 52–57.
- Sekelj Ivančan, T., Tkalčec, T. 2003, Arheološko nalazište Torčec – Cirkvišće, *Podravina*, II/4, 5–36.
- Sekelj Ivančan, T., Kužir, S., Bauer, M., Marković, Z. 1999, Slučajni nalaz lubanje *Canis Familiaris* položene u srednjovjekovnu keramičku posudu s lokaliteta Torčec – Cirkvišće kraj Koprivnice, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 15–16, 61–79.

Summary

In the period between October 5 and 27, 2012, the Institute of Archaeology carried out archaeological investigations at the site Torčec-Cirkvišće. The goal of the season was to find the rest of the wall whose negative and modest stone remains were discovered in 2011. After the plough layer was removed, it was revealed that the wall was preserved in situ only in the length of 50 cm. Apart from these remains of the foundation, in the south-western part of the sondage the poorly preserved remains of another stone structure were also discovered. Like foundation SU 205, this structure lies on a thin layer of gravel above the virgin soil. These walls differ both in their direction and in the binding mortar, so that we may conclude that they belonged to different structures or to different phases of the same structure. In the course of the season, 55 graves were also investigated. They can mostly be dated to the Late Middle Ages and the Early Modern period and they belonged to the parish cemetery. In addition to these graves, a considerably older grave (G 108) was also discovered, in which a ceramic vessel was placed between the feet of the deceased and a corroded metal object was found on his belt – probably a knife. Based on its appearance, texture and decorations the vessel – and thus also the grave – can be dated to the end of the 8th and beginning of 9th century, as confirmed by the ¹⁴C analysis of the bones of the deceased.

1 Na preliminarnoj dataciji posude zahvaljujem kolegicama dr. sc. Tajani Sekelj Ivančan i dr. sc. Tatjani Tkalčec.